
Teologija na tržištu

Tko danas ode u neku od bolje opskrbljenih knjižara lako će naći obilje religijske, duhovne, mistične pa i teološke literature. To pokazuje da postoji potražnja za literaturom koja obrađuje teološka pitanja u svojim mnogobrojnim vidovima, od teodiceje do Svetog pisma, od duhovnosti i mistike do apokrifa, od graničnih pitanja znanosti i religije do najnovijih aktualnih tehnoloških izazova i bioetike. S druge strane jasno je da se vrlo teško snaći i prosuditi o kvaliteti tako ponuđenoga. Možda nije zgorega upitati se: Kakvu prođu, na današnjem religijskom tržištu, ima autentična kršćanska teologija? Ako postoji interes za religijskim, a još više za spiritualnim i rubnim temama, koje mjesto u tom radikalno pluralistički impregniranom ambijentu ima kršćanska teologija? To nije pitanje samo za izdavače vjerske literature, nego i za sve koji su opravdano zabrinuti za mjesto i ulogu teologije danas. Osim toga, čini se da bi odgovor na to pitanje mogao poslužiti kao smjerokaz u promišljanju mjesta teologije u samoj crkvenoj zajednici, kao i u opravdanju studija kršćanske teologije unutar sveučilišta.

(Ne)iskorištena prilika

S velikim oduševljenjem, prije više od dvadeset godina, Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu vraćen je u krilo našega najstarijeg sveučilišta. Prije jedanaest godina osnovan je Katolički bogoslovni fakultet u Splitu, te uključen u sveučilišnu zajednicu. Slijedilo je osnivanje KBF-a u Đakovu, s uključenjem u Sveučilište u Osijeku. Uz njih u Hrvatskoj djeluju i Teologija u Rijeci, Teološki studij pri Filozofskom fakultetu Družbe Isusove u Zagrebu, Visoka teološka škola "Redemptoris Mater" u Puli, kao i Visoka teološko-katehetska škola u Zadru. Ako tome dodamo znanstvene i nastavne institute, stječe se dojam da je teološki studij i zanimanje za teološke discipline kod nas na zavidnoj razini. Nažalost, broj upisanih studenata očito opada i to ne samo među kandidatima za svećeništvo nego i među laicima.

Tome je sigurno više razloga, a prvi je vrlo prozaičan i tiče se životne perspektive. Budući da se ostalo na nastavničkom pozivu

profesora vjeronauka u osnovnim i srednjim školama, a ta su mjesta popunjena, šanse za zapošljavanje u nastavi su minimalne. Teško je vjerovati i da bi uvođenje dvopredmetnog studija potaklo veći broj studenata da teologiju izaberu kao prvi studijski izbor. Interes za teološki studij s nadom u otvaranje vrata radu u crkvenim strukturama, u pastoralu i u župnim zajednicama, zbog nerazvijene crkvene organizacije i nepostojećih pastoralnih projekata, može se reći da je značajno pao.

Znači li to da i Crkva ne zna što bi s teolozima, odnosno da joj nije jasno čemu i sama teologija? Jesu li nam perspektive slične onima u Njemačkoj, kad je dogovorenom reformom 2007. godine nekoliko teoloških fakulteta (Bamberg, Passau) spušteno na razinu crkvenog teološkog studija. Znači li to da model, koji smo razvili u proteklih dvadesetak godina nije za dugo, tim više što svima nad glavom visi Damoklov mač krize javnog financiranja? Odnosno, kako smo iskoristili priliku koja nam se pružila posljednjih godina, da teologiju promoviramo kao poželjan studij za Crkvu, akademsku zajednicu i društvo u cjelini?

Uloga teologije

Nepobitno je da se Crkva i teologija nalaze u vrlo nemirnim vremenima. Moguće je da smo ušli u jedno prijelazno razdoblje, za koje ne znamo koliko će potrajati, ali koje će morati dovesti do značajnog preoblikovanja crkvenih struktura. Razlog tome nije promjena u nauku vjere, nego nagle i duboke društvene, ekonomske, političke pa i duhovne promjene u svijetu. Vidljivo je da će se u Crkvi morati, primjerice, dogoditi pomak od tradicionalnih velikih župa prema oblikovanju manjih i raznolikih crkvenih zajednica. To je očit i neposredan izazov teologiji, koja bi se trebala potruditi da trasira moguće putove oblikovanja crkvenog zajedništva u XXI. stoljeću. Koji je doseg te zadaće postaje jasnije kad se sjetimo da je upravo teologija pripremila i puno pridonijela reformama koje je u Crkvi poduzeo Drugi vatikanski sabor.

Izvan crkvenog konteksta, pod ideološkim pritiskom novog ateizma i pod diktaturom relativizma, na Crkvu i teologiju, kako u društvu tako i u znanstvenoj zajednici, ponovo se počinje gledati kao na povijesni relikv ili beznačajan ukras. Stoga se mnogi ne ustručavaju kroz medije javno zalagati za odbacivanje toga tereta kršćanske teologije iz akademske zajednice, dok na primjer istovremeno uvode studij islamske teologije na državna sveučilišta (usp. U. Ruh, *Herausgeforderte Theologie*, Herder Korrespondenz, 3/2012., 109-111).

Problem je i u činjenici što danas nemamo renomiranih teologa koji bi zaokupili pažnju javnog mišljenja ne skandalima

i protivljenjima, nego znanstvenom erudicijom, kompetencijom i znakovitim promišljanjima aktualnih tema na vjerskom, crkvenom, znanstvenom i društvenom području. Nije tu krivnja samo na teolozima koji se ne znaju pravo profilirati i svoje teme nametnuti javnosti, nego u prvom redu na medijima koji odvrću pažnju od bitnih tema, uz to često očitujući posvemašnje nepoznavanje osnova teologije. Dovoljno je, kao primjer, navesti rasprave oko knjiga pape Benedikta XVI. *Isus iz Nazareta*, koje su se pretvorile više u polemiku oko osobe Josepha Ratzingera i uloge pape, nego što su potaknule istinsku raspravu o osobi Isusa Krista kao središtu kršćanske vjere i Crkve. Slično tome, ako ne i još gore, na mjesto teološke teme Crkve kao zajedništva Boga i ljudi, postavljeni su skandali sa svim posljedicama što iz takvog pristupa proizlaze.

Teologija u "Godini vjere" i "Nova evangelizacija"

Stoga, nije rijetko čuti pitanje: Je li teologija uopće potrebna? Papa Benedikt XVI. apostolskim pismom *Porta fidei* najavio je *Godinu vjere*, sa znakovitim datumom početka, 11. listopada 2012. godine. Toga datuma, naime, napunja se 50 godina od početka Drugoga vatikanskog sabora i 20 godina od promulgacije, kako reče Ivan Pavao II., "posljednjeg saborskog dokumenta", *Katekizma Katoličke crkve*. Kongregacija za nauk vjere, zajedno sa drugim dikasterijima Svete Stolice, priredila je i na svetkovinu Bogojavljenja ove godine objavila "*Naputke za godinu vjere*", u kojima su dane upute za pripremu i provođenje godine vjere, na četiri razine: opće Crkve, biskupskih konferencija, mjesnih crkava te na razini župa /zajednica /udruga / pokreta. Na svakoj razini sugerirano je kroz deset točaka što bi bilo potrebno učiniti da *Godina vjere* donese ploda.

Iako je razumljivo da je *Godina vjere* zamišljena kao prigoda za pastoralno, katehetsko, molitveno i sakramentalno produbljivanje kršćanskoga života, ipak čudi da u svim ovim naputcima nema specifičnoga spomena teologije kao pomoći u osvjetljenju vjere i poticanju produbljenja kršćanskog života i zajedništva. Samo je u točki II/7 spomenuto kako su "nastavnici u centrima za teološki studij, u bogoslovijama i na katoličkim sveučilištima pozvani preispitati koliko je njihovo naučavanje u skladu s *Katekizmom Katoličke crkve*, te koje posljedice iz toga proizlaze" (usp. *Indicazioni per l'Anno della fede*, Il Regno -Documenti, 3/2012., 72). Nedostatak tog spomena u kontekstu proslave *Godine vjere* ne znači da ona nije pozvana uključiti se u sva zbivanja, ali je ipak prilično znakovit.

Najznačajniji projekt Katoličke crkve na početku trećega tisućljeća bez sumnje je projekt *Nove evangelizacije*. Njegovo ostvarenje je nezamislivo bez pomoći teologije. Prva pomisao vodi nas do praktičnih teoloških disciplina, ali se ipak ne smije zaboraviti da se one uvijek

moraju osloniti na biblijsku, dogmatsku i fundamentalnu teologiju. Kršćanska teologija, osvjetljujući polog vjere i konkretizirajući zahtjeve koji proizlaze iz čina vjere u osobnoj i zajedničkoj praksi, obogaćena dosezima suvremenih, posebno humanističkih znanosti, može i treba pomoći da se otvore novi putovi kršćanskoj vjeri u sekulariziranom i pluralističkom svijetu, da se odgovori novim izazovima u društvu, politici, etici, znanosti i kulturi.

To se, međutim, ne će dogoditi ako se kršćanska teologija pretvori u nekakvu teoriju kršćanstva ili znanost o religijama s posebnim naglaskom na kršćanstvo, ili ako se, s druge strane, posve povuče iz akademskoga svijeta i interdisciplinarnog dijaloga u zatvoreni crkveni prostor. Jedini je izlaz da se, vjerna Kristu, otvoreno okrene izazovima, što će zahtijevati, "u ovom post-kršćanskom i post-sekularnom društvu, određenu rekontekstualizaciju" same teologije. Samo tako, smatra Lieven Boeve, "teologija ponovo može, kroz promišljanje i govor o Bogu, postati poveznica sveučilišta, Crkve i društva" (usp. L. Boeve, *Theology at the Crossroads of Academy, Church and Society*, ET-Studies, 1/2010., 71-90).

Povezanost kršćanske vjere, crkvenoga zajedništva i teologije posve je i potpuno neodvojiva. Svako odvajanje razara ne jednu komponentu nego uništava cjelovito tkivo kršćanstva. Teologija, kao i vjera življena u crkvenom zajedništvu, ako želi biti autentična, mora biti javna i očita, svjedočka i izazovna kako vjernicima tako i nevjernicima, agnosticima i ateistima.

Projekt *nove evangelizacije* usmjeren je od samoga početka Europi i na ovom kontinentu će se potvrditi ili propasti. Zato je potrebno razmisliti koje je značenje teologija imala za oblikovanje Europe. Nije li *pitanje o Bogu* jedno od onih pitanja oko kojih se oblikovala Europa? Kroz traženje odgovora na to pitanje rasli su i odgovori na *pitanje o čovjeku*. I jednom i drugom kršćanska je teologija dala izuzetan doprinos. Danas, kad je u novom kulturnom obrascu traženje smisla potisnula potraga za neposrednom korišću, dok se tehnikom nadomješta misao a traženje istine pretače u medijsku podrugljivost, ipak ljudi i dalje traže odgovore na bitna pitanja o sebi, životu, svijetu i Bogu, odgovore na koje ih kršćanska teologija može i treba uputiti.

Ima li kršćanska teologija dovoljno snage, jasnoće i kompetentnosti da se upusti u dijalog sa svijetom, te dovoljno vjernosti Kristu i Crkvi da opet postane značajna koheziona sila eklezijalnog zajedništva i dovoljan poticaj novim potragama za autentičnim kršćanskim duhovnim iskustvom. Ako to ne bude, ne preostaje joj drugo nego da (p)ostane tek jedna od usput ponuđenih roba na postmodernom tržištu svakovrsnih privida. Od čega neka nas Gospodin sačuva.

Ante Mateljan